

Colectivul de arheologi care a lucrat acest an la Păcuiul lui Soare a fost format din: Petre Diaconu (Institutul de arheologie din București), responsabil, Tudor Papasima și Petre Vlădilă (Muzeul județean Călărași), Gabriel Custurea (Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța), Valeriu Sîrbu (Muzeul de istorie al județului Brăila) și studenții: Florin Diaconu, Aurelia și Dim. Enache, Anca Radu și Marcel Vlădescu, toți de la Facultatea de istorie-filozofie din București.

În primele zile ale campaniei, s-a lucrat la evacuarea nisipului depus în vechile secțiuni de către apele crescute ale Dunării. În aceeași perioadă s-a efectuat și defrișarea din zonele adiacente secțiunilor.

Activitatea arheologică propriu-zisă, s-a desfășurat în cadrul secțiunilor S I O, S I R și S I S, din zona *Porții de nord a cetății* și în S IX A și S IX B, din zona *Portului*. În S I O, după evacuarea pământului galben s-a trecut la cercetarea a ceea ce a mai rămasese din urmele de viațuire din epoca medievală (secolele XIII–XIV). Cu acest prilej s-a descoperit cea mai mare parte dintr-o farfurie smălțuită în culori maro și verde. Cele opt bucăți recuperate s-au găsit nu grupate într-un singur loc ci răspindite pe o suprafață de vreo 2 m², ceea ce înseamnă că ele au fost dislocate de rădăcinile copacilor care acoperă insula Păcuiul lui Soare.¹ Pe fața interioară a farfuriei a fost sgrafitată în pasta crudă o reprezentare influențată de decorul vulturului bicefal, atît de frecvent întîlnit în ceramica de la sfîrșitul secolului al XIV-lea din amintita așezare arheologică.

Tot în S I O, la o distanță de circa 6 m depărtare de zidul răsăritean al incintei, apăruse încă din vara anului 1979 un zid orientat N–S, gros de 1,10 m. Cercetările din 1980 au definit dimensiunile și orientarea celor trei ziduri, care, împreună cu o parte a zidului descoperit în 1979, înseriu un dreptunghi pe fața dinspre apus a acestuia din urmă. Nu s-a putut observa dacă pietrele au fost sau nu prinse cu lipitură de lut. Pe una dintre pietre se mai păstrau urmele materialului hidrofug, de la prima folosire a acestora. Între acest zid, a cărui funcționalitate nu a fost determinată încă, și zidul de incintă s-a dezvelit un cotlon din piatră, datînd din secolul al XI-lea. După toate probabilitățile, cotlonul a fost amenajat în afara locu-

inței. Oricum, el nu a putut fi legat de un anume complex de locuire aflat în preajma-i.

Dintre piesele care au apărut în S I O vom menționa între altele un tub de conductă din ceramică, contemporan desigur epocii de funcționare a cetății (din ultima treime a veacului al X-lea). Prezența unor conducte atrage după sine punerea problemei existenței unui *sistem de aprovizionare cu apă*, a unor izvoare de apă potabilă pe insulă, cum și a unor eventuale terme. Alături de tubul de conductă vom remarca o bucată dintr-o olană, care a avut pe ea un semn în relief. O asemenea olană, tot fragmentară, s-a descoperit în S IX A. Cu ani în urmă noi ne-am ocupat de aceste olane¹. Cu acest prilej am susținut că ele datează de la sfîrșitul secolului al X-lea. Asemenea olane lipsesc din centrele bulgărești de la Pliska, Preslav și Tzar Krum (acesta din urmă identificat cu Preslavu Mic). Observația este extrem de importantă pentru că ea definește încă o deosebire între cetățile vechi bulgărești mai sus amintite și cetatea bizantină de la Păcuiul lui Soare. Monedele descoperite aici, în număr de 10, sînt de bronz, bizantine și datează din secolul al XI-lea. Un interes deosebit îl prezintă o greutate sferică pentru cnut, perforată longitudinal, confecționată din corn de cerb. Asemenea piese s-au descoperit în nordul Dobrogei la Dinogeția—Garvăn². Greutăți de bronz pentru bici, de la Păcuiul lui Soare, se cunosc mai demult³. În sfîrșit, vom mai aminti numeroasele scoabe, cuie și cuțite de fier, greutatea de piatră sau căcăramidă pentru plasa de pescuit etc., comune tuturor secțiunilor dar și tuturor nivelurilor de viațuire de la Păcuiul lui Soare.

Și în S I R s-a cercetat la început partea rămasă neexplorată din nivelurile de viațuire feudală. Cu acest prilej s-a descoperit un fragment dintr-o farfurie smălțuită, avînd ca reprezentare o figură umană scrijelită în pasta crudă a vasului, înainte de smălțuirea acestuia. Farfuria datează din secolul al XIV-lea.

¹ Petre Diaconu, SCIV, 10, 1959, 2, p. 491–497.

² Gh. Ștefan și colab., *Dinogeția. Așezarea feudală timpurie de la Lisericuța—Garvăn*, I, București, 1967, p. 339, fig. 182/9, 12–13, 17.

³ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *Păcuiul lui Soare. Așezarea medievală (secolele XIII–XV)*, II, București, 1977, p. 213, pl. 20/8, 13.

Paralel cu S I R s-a trasat o altă secțiune (S I S). Aici s-a ajuns cu săpătura pînă la adîncimea de 1,10 m fără a se epuiza nivelurile de viațuire feudală.

Interesante sînt și situațiile din secțiunile IX A și IX B, din zona Portului.

În S IX A, la o adîncime de 1,40—1,50 m față de coama zidului de incintă, se află un cuptor de formă circulară, în plăci. Se găsește la o depărtare de numai 0,20 m față de zidul de incintă. Diametrul exterior al cuptorului este de circa 1,30 m. Asupra lui însă vom reveni ceva mai încolo.

La 4—6 m distanță de zidul de incintă, în apropiere de malul care desparte S IX A de S IX B, există urmele unei locuințe din secolul al XI-lea. Acestei locuințe îi aparține și o bucată dintr-o piatră de rîșniță. Nu există nici un motiv pentru corelarea cuptorului mai sus amintit cu această locuință. Datarea ei în secolele al XI-lea este sugerată și de descoperirea unei monede de bronz, bizantină.

O situație complicată rămîne aceea dinspre mijlocul secțiunii, unde încă de-acum doi ani a apărut o locuință de suprafață din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Ea este datată, între altele, și cu două monede ale lui Terter, fiul lui Dobrotiță, atribuite greșit pînă de curînd lui Ivancu⁴. Complicația este determinată de faptul că nici pînă acum nu s-a putut observa dacă această locuință are două încăperi sau ceea ce este considerat a doua încăpere nu-i cumva altă locuință perfect contemporană cu cealaltă. Latura dinspre sud a primei încăperi a fost surprinsă pe o lungime de 1,80 m. Ea se prezintă sub forma unui șir de pietre mijlocii, oarecum paralelipipedice, refolosite. Această latură, orientată E—V, continuă spre vest cu o porțiune lungă de 1 m și lată de 0,45 m, formată din pietre mai mici, neregulate, refolosite, bucăți de cărămizi fragmentare, printre care și o greutate de pescuit confecționată dintr-o bucată de cărămidă căreia i s-a făcut o gaură. Tot în această porțiune se disting și doi bolovani de cremene dintre care unul are un diametru de 0,25 m cum și greutatea de piatră, în formă de „păpușă” pentru plasa de pescuit. Acest șir, cu aspect de prag, este ceva mai jos decît șirul de piatră de mărime mijlocie de unde și impresia că este o intrare în încăpere. Lățimea locuinței nu a fost determinată încă, deoarece latura dinspre nord se găsește sub malul dintre S IX A și S IX B.

Această locuință suprapune una mai veche cu o vatră bine arsă, păstrată în colțul de sud-est al actualei locuințe. Vatra este acoperită de pietrele care constituie latura de sud a locuinței descrise.

În privința cuptorului amintit ceva mai sus se cuvine a adăuga următoarele: el datează de pe la mijlocul secolului al XI-lea. Datarea lui în această vreme este impusă de observațiile strati-

grafice dar și de descoperirea unei monede (aparținînd lui Constantin X Ducas) în dărîmăturile cuptorului. Perimetrul cuptorului era determinat de pietre mijlocii, oarecum neregulate. Fața exterioară a pietrelor, deci și a cuptorului circular, a fost acoperită cu o fețuială de lut groasă de circa 5 mm. Ridicînd pietrele de mărime mică și mijlocie de deasupra cuptorului (provenite din probușirea boltei) și trecînd prin chirpicul gros de 12—15 cm s-a ajuns la o vatră de foc, bine arsă și netezită, cu aspect de placă de ciment, de formă ovală în plan. Această vatră se află la o adîncime de 1,43 m față de nivelul actual lăsat în panta profilului de sud a lui S IX A. Vatra face corp comun cu pămîntul de sub ea, ars la roșu. Vatra și acest pămînt realizează laolaltă o grosime de 5—6 cm. Vatra (inclusiv pămîntul roșu) zace pe un pat din cioburi de oale din secolul al XI-lea. La rîndul lor, cioburile zace pe o altă vatră, aidoma celei descrise mai sus, sub care urmează un alt rînd de cioburi ș.a.m.d. În totulul tot, cuptorul are, după cîte putem să ne dăm seama, patru paturi de cioburi și cinci vetre. Gura cuptorului se află spre nord-vest. În fața gurii pămîntul este ars la roșu pe o porțiune lungă de vreo 2 m și lată de 1,20. În stînga gurii cuptorului, în afara lui, s-a găsit o grămadă de mei carbonificat.

Cuptorul a fost cercetat parțial numai; de aceea nu se poate spune încă la ce anume a folosit și care sînt toate particularitățile lui tehnice. Este posibil ca viitoarele investiții să ne aducă date noi, pe de o parte, iar pe cele vechi să le corecteze, de altă parte.

În pămîntul care acoperea partea din față a cuptorului s-a descoperit scheletul unui individ înmormîntat creștinește, în veacul al XIV-lea.

Dintre obiectele descoperite în această zonă se remarcă monedele bizantine din secolul al XI-lea cum și o cruciuliță-engolpion din aceeași vreme.

La obiectele descoperite în secțiuni se adaugă altele culese de pe malul Dunării. Între ele se numără: monede de bronz, de argint (una din vremea lui Vlaicu Vodă, iar alta tătărăscă), ponduri de plumb (între care unul de circa 240 g, ceea ce ar corespunde unei *marca* genoveze sau venețiene), piese de harnașament (între care un pandativ foliform atribuit pecenegilor), cuțite, bucăți de căldare de aramă, fragmente de tuci, de la vase de provizii, aplici, inele, cercei și alte podoabe.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE PĂCUIUL LUI SOARE

RÉSUMÉ

Les fouilles pratiquées dans la sections S IO ont mis au jour les restes d'un édifice en pierre. Ici ont été trouvées 8 monnaies en bronze, byzantines. Dans la section S IXA a été mis au jour un four pour la cuisson du pain. A part cela, ont été trouvées les fondations de quelques maisons en surface de la terre.

Parmi les objets trouvés, nous allons remarquer les couteaux de fer, les hameçons de fer, les bracelets, les anneaux, les armes, la céramiques, les monnaies etc.

⁴ Petre Diaconu, SCIVA, 29, 1978, 2, p. 185—201.